

IMAGINEA LUI VASILE ALECSANDRI ÎN MUNICIPIUL CHIȘINĂU

The Image of Vasile Alecsandri in the Municipality of Chișinău

In this article we investigate how the image of Vasile Alecsandri, politician, minister, diplomat, founding member of the Romanian Academy, creator of the Romanian Theater and dramatic literature in Romania, prominent personality of the Principality of Moldova and then of modern Romania after 1859, whose portrait is present in every pre-university institution in the Republic of Moldova.

During post-war period, the creation of Vasile Alecsandri was similar to Mihai Eminescu's, both being banned. In 1948, the commission was created to determine the membership of culture and art personalities in the following categories: Moldovan writers, Moldovan and Romanian writers, and Romanian writers.

In 1950, the leadership of the republic reviewed some of the banned names and they were declassified. Accordingly, the publication in 1951-1952 of the creation of M. Eminescu and Vasile Alecsandri was reinstated. Vasile Alecsandri was rehabilitated for the following reasons that I selected from the *Encyclopedia of Chisinau* from 1984. I presented the street that in the Soviet period bore the writer's name. During the period of independence, it was renamed one of the main arteries of the city of Chisinau.

In 1997, the matte bronze monument of Vasile Alecsandri was installed in front of the National Library. The sculpture was created by Ion Zderciuc (b. 1957) who is an admirer of the illustrious playwright's creation, part of an art exhibition named "Vasile Alecsandri in small plastic".

Key-words: *classification of literature, Soviet censorship, Chisinau city history, Vasile Alecsandri Street.*

Introducere

Tematica acestui articol se datorează pasiunii universitarului Ioan Dănilă, care activează de ani buni la Universitatea „Vasile Alecsandri” din Bacău, pentru tot ce ține de viața, activitatea, creația lui Vasile Alecsandri. Spiritul didactic, implicat, a contribuit ca instituția în care slujește să poarte numele „acelui rege al poeziei”, vorba lui Eminescu. Am fost invitată la mai multe activități unde în centrul atenției este acest scriitor diplomat, cum ar fi „Alecsandriada”. Am sesizat că spiritul său de colecționar i-a făcut și pe alți colegi, prieteni să contribuie la o înfrățire de Alecsandri. Astfel, președintele filialei Bacău a Uniunii Scriitorilor din România, Dumitru Brăneanu, atunci când ajunge în Chișinău, neapărat trece pe la Instituția Publică Liceul Teoretic „Vasile Alecsandri”.

Fiind din municipiul Chișinău, consider că este curios de descoperit cum imaginea lui Vasile Alecsandri a fost implicată pe hartă, din ce în ce mai insistent. Înainte de a traversa labirintul cercetării, vreau să menționez că istoria orașului

¹ Universitatea de Stat din Moldova

Chișinău conține multe aspecte neașteptate. Unele dintre ele au fost elucidate în interviuri, poezii, câteva cărți artistice pentru copii, cum ar fi *Jurnalul micului călător din Chișinău* (Pontos, 2022), *Pe spinarea unui leu în orașul Chișinău* (Lyceum, 2023).

Și pentru că acest articol apare în Bacău, specific faptul că există o strada Bacău în sectorul Buiucani al Chișinăului. Orașul Chișinău a suferit multe schimbări, fiind ars în 1688, 1739, 1755, 1788, 1941, 1944.

1. Cenzura sovietică

În acest articol vom atenționa cum apare imaginea poetului, dramaturgului Vasile Alecsandri începând cu anii '40 ai secolului trecut. În perioada imediat postbelică, creația lui Vasile Alecsandri, similar celei a lui Mihai Eminescu, era interzisă. În anul 1948 a fost creată comisia care trebuia să stabilească apartenența personalităților de cultură și artă la următoarele categorii: scriitori moldoveni, scriitori moldoveni și români și scriitori români. Prima categorie – cei născuți în Principatul Moldovei – o constituie toți cei care au creat până la 1859. A doua categorie, *scriitori moldoveni și români* care s-au născut pe teritoriul Principatului Moldova până la 1859 (până la momentul unirii Moldovei și Munteniei într-un stat România) și după unirea principatelor au rămas să creeze pe același teritoriu. Evident că trebuia să fie cunoscut pe teritoriul între Prut și Nistru. Interdicția pentru operele lui M. Eminescu și V. Alecsandri, pe lângă sigla de moșier, a fost determinată de faptul că ei au realizat principalele lucrări după Unirea din 1859. Această decizie a fost luată după ce au fost consultați savanții din Baza Moldovenească (termenul perioadei 1946-1949, care ulterior se transformă în Filiala Moldovenească) a Academiei de Științe a Uniunii Sovietice. A treia categorie, *scriitori români*, e constituită din cei care s-au născut pe teritoriul statului unitar România. Aceștia nu erau acceptați, erau numiți burghezi (Nicolae Iorga era numit istoric burghez naționalist, Mihail Kogălniceanu era eliminat pentru cariera sa politică).

Această trecere în revistă explică perioada complicată în care activau scriitorii George Meniuc, absolvent al Universității din București; Aureliu Busuioc, al colegiului militar din Sibiu, care în romanul *Local – ploi de scurtă durată* organizează o întâlnire a personajelor „sub chelia luminoasă a lui V. Alecsandri”; Liviu Deleanu, venit din Iași. Ani în care au loc foametea, deportările și suspectarea tuturor celor repatriați.

2. Revizuirea și reabilitarea lui Vasile Alecsandri în perioada RSSM

În 1950 s-au revizuit de către conducerea republicii câteva nume din cele interzise și au fost desecretizate. Respectiv, se permite publicarea în 1951-1952 a creației lui M. Eminescu și a lui V. Alecsandri. V. Alecsandri a fost reabilitat din următoarele considerente, pe care le-am selectat din *Enciclopedia Chișinău* din 1984, publicată în limba rusă²:

1. Colabora cu mai multe *reviste progresiste* (astfel erau calificate revistele de stânga);
2. Este unul din conducătorii mișcării revoluționare din 1848;
3. Unul dintre primii culegători de folclor și primul editor al folclorului moldovenesc;

² Александр В. Кишинев. Энциклопедия. Редакционная коллегия: А.И.Тимуш и др. Кишинев: Издательство Молдавской Советской Энциклопедии, 1984, p. 119.

4. În 1873, în perioada ocupației țariste, trupa teatrală de amatori din Gimnaziul de Băieți din Chișinău a montat mai multe spectacole semnate de V. Alecsandri.

Pe unda cercetării repertoriului din istoria Teatrului Național „M. Eminescu”, regizorul Petru Hadârcă, în investigația sa, observă că actorul „Eugeniu Ureche (1917-2005) a asigurat continuitatea tradiției teatrului dramatic românesc în contextul istoric al Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești prin interpretarea rolurilor lui Ovidiu din drama omonimă, Horațiu din *Fântâna Blanduziei* de Vasile Alecsandri”³. Așadar, repertoriul dat făcea parte din rezistența împotriva rusificării, care era atât de promovată ideologic în acele timpuri.

Ideea Aleii Clasicilor în Grădina Publică „Ștefan cel Mare și Sfânt”, care pe atunci se numea Parcul „Al. Pușkin”, a apărut în 1954. Pe alee au fost incluși 12 scriitori. Bustul lui Vasile Alecsandri se află între busturile lui Alecu Russo și Ion Creangă. Bustul lui V. Alecsandri a fost realizat în 1957 de Lazăr Dubinovschi (1910-1982), același sculptor care a realizat bustul lui M. Eminescu și monumentul lui Gr. Kotovski, considerat una dintre cele mai frumoase sculpturi ecvestre din Europa.

3. Istoria străzii Vasile Alecsandri în orașul Chișinău

Acum vă invit să descoperim harta orașului Chișinău. Pentru prima dată, denumirea străzii în cinstea lui Vasile Alecsandri apare în 1924⁴. Anterior, în perioada țaristă, avea denumirea „Колодезный переулк” (un echivalent ar fi Stradela Fântânii). În 1944, când vine armata sovietică, se revine la denumirea țaristă, ceea ce era mai mult o excepție. Nu se agreea alegerea denumirilor din perioada menționată. Cu toate acestea, anume acest titlu a fost acceptat până în 1958, când, odată cu apariția Aleii Clasicilor, despre care am menționat, are loc transformarea din stradă în strada ce poartă numele lui Alecsandri. Așa va fi figura pe harta orașului Chișinău până în 1992. Actualmente, aceasta se numește Anatol Corobceanu⁵.

Timp de doi ani nicio stradă nu-i poartă numele, dar prin decizia Primăriei or. Chișinău nr. 13/10 din 5 mai 1994⁶, denumirea Vasile Alecsandri va fi atribuită altei străzi (relevăm succint denumirile acesteia: la momentul apariției, 1834-1924, str. Kupeceskaia (Negustorilor); 1924-1944, str. Generalul Ernest Broșteanu, în 1944 se unește cu str. Sprâncenoaia și se numește Kotovski; 1990-1994, str. Hâncești) care este cu mult mai mare (are o lungime de 3320 m)⁷.

³ Ion Hadârcă. *Istoria teatrului național românesc din Chișinău* (memoriile teatrului românesc – locuri, reprezentări, actori). Rezumatul tezei de doctorat, p. 8. Sursa online: https://doctorate.ulbsibiu.ro/wp-content/uploads/Petru-Hadarcă_rezumat_RO.pdf

⁴ Vezi Ruslan ȘEVCENCO, dr. *История кишиневских улиц. Улица Василе Александри* (în română: Istoria străzilor or. Chișinău: Strada Vasile Alecsandri). În: Молдавские ведомости, 2003, 15 noiembrie. Sursa online: http://statulmoldovenesc.blogspot.com/2011/06/blog-post_88.html (Accesat: 5 decembrie 2021).

⁵ Vezi *idem*, dr. *История кишиневских улиц. Улица Анатола Коробчану* (în română: Istoria străzilor or. Chișinău: Strada Anatol Corobceanu). Sursa online: http://statulmoldovenesc.blogspot.com/2011/06/blog-post_4038.html

⁶ *Chișinău: bulevarde, străzi, piețe, parcuri. Ghid enciclopedic*. Ediție îngrijită de dr. M. Harjevski. Coordonatori: conf. univ. L. Kulikovski, A. Răileanu. Chișinău: 2017, p. 25.

⁷ Vezi Ruslan ȘEVCENCO, dr. *История кишиневских улиц. Улица Василе Александри* (în română: Istoria străzilor or. Chișinău: Strada Vasile Alecsandri), în Молдавские ведомости,

Strada respectivă unește sectorul Centru cu Râșcani și intersectează următoarele străzi: str. Al. Mateevici, str. Al. Bernardazzi, str. M. Kogălniceanu, str. Al. Sciusev, str. București, str. 31 august 1989, str. Veronica Micle, bd. Ștefan cel Mare și Sfânt, str. Mitropolit Varlaam, str. Columna, str. Alexandru cel Bun, str. Octavian Goga, str. Al. Hâjdău, str. Gr. Ureche, str. Cahul, str. Romană, str. Albișoara.

Este interesant că această stradă, care trece prin orașul vechi, are ceva inedit, care individualizează harta orașului Chișinău. În partea clădirilor pare, cu nr. 2-8, este montată o altă stradă, Habad Liubavici, unde se păstrează până în prezent ruinele leșiva, construite între anii 1809 și 1812, care păstrează pereții uneia dintre cele mai vechi clădiri din Chișinău. Sunt amprente ale instituției evreiești de învățământ superior religios. Este curios că edificiile din partea impară sunt plasate pe str. V. Alecsandri.

4. Imaginea lui Vasile Alecsandri în perioada de după independență

Revenind la capitolul sculptură, menționăm că în 1997 este instalat monumentul din bronz fără luciu al lui Vasile Alecsandri în fața Bibliotecii Naționale. Sculptura a fost realizată de Ion Zderciuc (n. 1957), care este un admirator al creației ilustrului dramaturg, având o expoziție tematică *Vasile Alecsandri în plastica mică*. V. Alecsandri, plasat pe un soclu, se sprijină ușor pe baston de parcă ar face o promenadă, ieșind din bibliotecă, gata să discute cu trecătorii. Totuși, păstrând distanța de superioritate omniscientă a celui care a editat cea mai cunoscută variantă a baladei *Miorița*, se află după cortina pieselor care motivează și în prezent regizorii să-i monteze spectacolele, păstrează din actualitate și rămâne a fi sensibil la transformările orașului după anotimpuri și ale trecătorilor pentru care acest monument rămâne o fațetă a eleganței secolului al XIX-lea.

În contextul titlurilor, menționăm că în Chișinău se află Liceul Teoretic „Vasile Alecsandri”, primul liceu clasic din Republica Moldova, fondat la 28 mai 1990, cu peste 6000 de absolvenți. În 1994 mi-am realizat aici prima practică pedagogică la disciplina limba și literatura română.

Concluzii

În perioada sovietică, creația lui Vasile Alecsandri permite să fie scos de sub semnul interzis a ceea ce înseamnă tradiție, etnic, devenind filonul de deschidere într-o comuniune cu literatura română. Este perioada când se caută argumente pentru a îndepărta limba moldovenească de limba română prin introducerea alfabetului chirilic, interzicerea mai multor autori (L. Rebreanu, L. Blaga, O. Goga s.a.), cenzurarea poeziilor lui Mihai Eminescu, excluderea strofelor din unele poeme ale lui Vasile Alecsandri și Alexei Mateevici, prin denaturarea istoriei, permisiunea de a realiza traduceri doar prin intermediul limbii ruse, interdicția de a vinde pe teritoriul Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești a dicționarelor, a cărților din România. Toate conexiunile între aceste două state mutilate ideologic, indiferent de așezarea geografică, se realizează prin intermediul Moscovei.

Spectacolele montate după piesele lui Vasile Alecsandri erau acea oază de românitate care valorificau rădăcinile latine ale limbii îmbrăcate în acele timpuri cu veșmântul impropriu, trecând prin tentaculele rusificării.

Independența a permis să fie redenumite străzile. Astfel, dacă în timpul sovietic, strada Vasile Alecsandri era într-o zonă neînsemnată a orașului Chișinău, în perioada independenței este una dintre străzile principale, fiind paralelă cu strada Mihai Eminescu.

În acest mod, orașul Chișinău îl valorifică pe Vasile Alecsandri: om politic, ministru, diplomat, membru fondator al Academiei Române, creator al Teatrului Românesc și al literaturii dramatice în România, personalitate marcantă a Principatului Moldovei și apoi a României moderne după 1859, portretul acestuia aflându-se în fiecare instituție preuniversitară din Republica Moldova.

BIBLIOGRAFIE

- Kulikovski, L.; Răileanu, A. (coord.), *Chișinău: bulevarde, străzi, piețe, parcuri. Ghid enciclopedic*, ediție îngrijită de dr. M. Harjevschi, Chișinău, Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, Departamentul „Memoria Chișinăului”, 2017
- Hadârcă, Ion, *Istoria teatrului național românesc din Chișinău (memoriile teatrului românesc – locuri, reprezentări, actori)*. Rezumatul tezei de doctorat. P. 8. Sursa online: https://doctorate.ulbsibiu.ro/wp-content/uploads/Petru-Hadarca_rezumat_RO.pdf (accesat: 20 martie 2024).
- Șevcenco, Ruslan, *История кишиневских улиц. Улица Анато́л Коробча́ну* (în română: Istoria străzilor or. Chișinău: Strada Anatol Corobceanu). 2003. Sursa online: http://statulmoldovenesc.blogspot.com/2011/06/blog-post_4038.html (accesat: 5 decembrie 2021).
- Șevcenco, Ruslan, *История кишиневских улиц. Улица Васи́ле Алекса́ндри* (în română: Istoria străzilor or. Chișinău: Strada Vasile Alecsandri). În: Молдавские ведомости, 2003, 15 ноября. Sursa online: http://statulmoldovenesc.blogspot.com/2011/06/blog-post_88.html (accesat: 5 decembrie 2021).